•Конкурска: Ордолуу шаарым – Ош пирим•

Ош шаарынын байыркы сырлары

Адам баласынын турмушу көркөмдөп айтканда албууттанган деңиз толкундарына окшошуп кетет. Турмуш толкуну аны кайсы тарапка сүрүп таштаарын аңдай албайт. Бул адамдын тагдырына байланыштуу нерсе окшойт. Турмуш толкуну 1965-жылы мени ушул касиеттүү Ош шаарына алып келип таштаган эле. Мына андан бери 40 жылга жакын убакыт чотун кагып, кара чач ак болуп карылыкка кадам коюптурмун. Демек, бул убакыттын аралыгындагы ордолуу Ош шаарымда болуп өткөн өзгөрүүлөр менин көз алдымда болуп өттү. Анда эмесе, менин сүйүктүү шаарым жөнүндөгү сөзүбүздү андан ары уланталы. Алгачкы сөз тарыхтын сырдуу барактары жөнүндө болсун.

"Ош" деген сөздүн кайдан чыккандыгы жөнүндө азырынча так илимге негизделген маалымат жок деп кесе айтууга туура келет. Бирок, эл оозунда түрдүү легендалар жашап келатканы бизге белгилүү. Бул сөздүн этимологиясын изилдеп келгенде бардыгыбызга эң жакын түрк тилдеринин составындагы бир катар окшош сөздөрдүн тизмесин келтирүүгө болот. Андай сөздөрдүн бири "Хош" деген сөз. Экинчиси мал айдагандагы "өш-ш" деген сөз. Демек, мындан шаарыбыздын аталыш тарыхы байыркы көчүп-конуп жашаган көчмөн уруулар сактардын, усундардын мал чарбачылыгына байланыштуу аталганын да танууга болбойт. Ал эми үчүнчү дагы бир аталышы бул "Манас" эпосунда сакталып калган баян: Манас Алтайдан Алатоого келгенде Алай багыты аркылуу нечендеген ашуу-белдерди арытып, узун жолдорду чаңытып, аскерлери менен эки дарыянын ортосундагы жайылып жаткан жерге токтоп, жааларын октоп, кийик, кулжа атып өргүп тыныгышат да кулжалуу өрөөндү Каракулжа деп атын коюп, Өзгөнгө келип шаарды түптөп, бул жер Өзкент (өзшаар) деген ат коюп, Акбууранын кечип өтүп азыркы Сулаймантоонун бооруна чыгып:

"Чыгыш жагы суу экен,
Батыш жагы тоо экен.
Эки жагын өмөлөп
Тосуп койсо чеп экен" - деп суктанып, бул жер Ошпурдун шаары Ош болсун деген оюн айтып андан ары аттанып кеткени баяндалат. Демек, биз бүгүн тарыхтын катма-

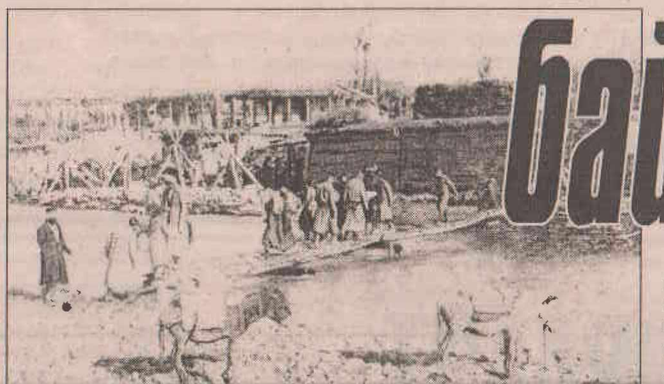

дарынын бири Гузган облусунун ээлик кылуучусу Абил Харрис Мукамед ибн Ахмадга арналып жазылган. Автор өзү түшүнүк бергенине караганда бул географиялык эмгектин негизги максаты - ага белгилүү болгон дүйнөнүн элдүү бөлүгү тууралуу жалпы жонунан чагылдырып берүү болгон. Бул эмгектин баалуу жагы болуп Орто Азия жөнүндөгү маалыматтар эсептелет. Ошону менен бирге азыркы Кыргыз Республикасынын аймагына, анда жашаган кыргыз эли, анын шаарлары, көлдөрү, дарыялары жана жолдору жөнүндөгү маалыматтарды кезиктиребиз. Ал эми байыркы Ош шаары жана ага чектеш жаткан, кошуна турган облустар тууралуу да аз эмес баяндарды учуратабыз. Мисалы, кыргыз аймактары жөнүндө мындай бир кызыктуу маалыматты келтирет:

"Чыгышынан Чин облустары жана Чыгыш океаны, түштүгүнөн тогуз-гуздардын, анча-мынча халлуктардын, батышынан хикмактардын жашаган жерлери менен чектешет. Ал эми түндүгүнөн эл отурукташпаган аймактар. Анткени, суuктун күчүнөн ал жерлерде жашоого мүмкүн эмес. Бул облустан көптөгөн мускус, аң терилери, каллак жыгачы, бычактын сабы үчүн топоздордун мүйүзү өндүрүлөт. Бул дердин бири гана болчу. Ал эми азыркы Ош шаары орношкон өзү илимпоздордун айтуусу боюнча эң татаал геологиялык тарыхты башынан өткөргөн. Шаардын аймагынын ар түрдүү бөлүгүнөн жер тектеринин жашы боюнча бири биринен өтө чоң айрымачылыктар байкалган. Кийинчерээк илимий дүйнөдө шаардын аймагынан палеозой доорунун жер тектери бар экендиги бир топ кеңири мааниге ээ болгон эле. Бул палеозой доорунун жер тектерине шаардын батыш тарабын көздөй созулуп жаткан Сулаймантоосунан тартып, Чилмайрам, Чилустун, Ташата кырка тоолору ээ экендигин илимпоздор далилдешкен.

Айтор, шаарыбыздын байыркы сырларын аңтара келгенде ар түрдүү илимий божомолдор, далилдер, аныктамалар арбын эле. Бирок, ошого карабай эл отурукташа, шаар тибине өтө баштаган мезгили качан башталганын археологиялык казуулардан кийин гана аныкталганы бизге белгилүү. Бул тууралуу өзүнчө кеп кылуу зарылдыгы туулат.

Мурунку Ош облустук музейинин кызматкери Елена Дружининаны чыгыштын эң эски жана байыркы Ош шаарынын тарыхы кызыктырбай койгон эмес. Ал 60-жылдардын аягында Ленинград мамлекеттик университетин жаңыдан бүтүрүп келип, Ош облустук тарыхый музейинде иштеп калганына барыбыз күбө болгонбуз. Аны менен бирге иштешип жүргөн археолог Чейлытко да бар болчу. Алар шаарыбыздагы

ным эсимде турат:

Сен шаарым - колду серпип
Алп тоолордун калпагына,
Арчындап ашууларды -
Жолдоруңа - арканыңа,
Фаргана өрөөнүнүн баш жагына
Табийгат - сулуу кыздын
Колунан түшүп калган
Бермет сымак туюласың, -
Токтоп калган тоолордун алкагына!

Чындыгында Фаргана өрөөнүнүн берметти Ош шаары экенин анын төрт чокулуу Сулаймантоосу, аңтарылып агып жаткан Акбуура дарыя далилдеп турат. Шаардын чок ортосуна туруп калган тоону дүйнө шаарларынан эң эле аз кездештиребиз. Алыстан көзгө сүйкүм көрүнүп жүргүнчүлөрдү өзүнө чакырып турган бул тоо - шаарыбыздын байыркы сырларын өзүндө катып жаткан тура. Байыркы бабаларыбыздын урунган буюмдарын, колдонгон куралдарын, алар жашаган жер тамдарынын ордун кылымдарга сактап келген окшобойбу! Археологиялык казуулардын учурунда тоонун түштүк тик капталынан отурукташуунун үчүнчү орду табылып бардыгыбызды таң калтырып жатпайбы?! Иш учурунда үч тектирчеден турган 10 жер тамдын орду казылып, андан 15 адам жашаган бөлөлмөлөрдүн бар экени такталган. Жашоочулардын дасыккан куруучулар болгонун изилдөөлөр көрсөттү. Жыгачтан жана таш-

Демек, биз бүгүн тарыхтын катмарында калган жабык сырлар жөнүндө, ар кандай ойлорго кабылабыз. Кандай болгондо да шаарыбыздын байыркы тарыхы узун жана ар түрдүү эски жазмалардан, не бир башка өлкөлөрдөн келген саякатчылардын, изилдөөчүлөрдүн, бул аймака көзүн артып басып алуу максаты менен келишкен тыңчылардын жазып калтырган жазмаларынан шаарыбыздын атын кезиктирүүгө болот. Бирок, андагы маалыматтар абдан жетишсиз экендигин белгилеп кеткендигибиз оңдур.

Окурмандарга белгилүү болсун үчүн айрым байыркы кол жазмалардагы эскерүүлөрдү бул жерде келтирип кетүүгө туура келет. Анын бири АЛ-ИСТАХРИНИН **"Масалик ал-мамалик китаби"** ("Мамлекеттердин жолдору китеби") бизге мындай маалыматтарды берет:

"Ал эми хыргыздардын жери, алардын отурукташкан аймагы гуздар менен кимактардын, океан менен хазраджейлердин ортосунда. Тибеттин жери хыргыздар менен Чин мамлекетинин аралыгында А.Чин мамлекети деңиз менен Тибет жеринин аралыгын ээлеп турат".

"Фергана - облустун аталышы, анын эң башкы шаары Аксикент, ал Шаш (Сырдарыя) дарыясынын жээгинде. Шаарды дубал ороп турат. А анын сыртында рабады бар, аны башка дагы бир дубал орогон. Мындан кийин дагы ушуга жакын шаар - Куба. Ал бардык шаарлардан жагымдуу. Шаар ичинде чеп, анын дарбазасы, мечити жана базары бар".

"Андан кийин Ош шаары келет. Ал дубалдар менен курчалган абдан жандуу шаар. Шаардын ичинде чеп, анын дарбазасы, эмирдин сарайы бар. шаардын түрктөргө көз салып карап турган тоого жөлөнө салынган кароолканасы бар".

Узгенд - эгерде согуш облустарына (мусулман эмес) карай барсаң Фергана өрөөнүнүн эң акыркы шаары. Анын дубалы, дарбазасы, чеби, аккан таза суулары, бактары бар".

Жогорудагы маалыматтардан башка бул жазма эстеликте шаарлардын ортосундагы жолдордун аралыктары күндүк, же болбосо фарсанг деген аталыштар менен белгиленет. Мисалы, **"Оштон Медвага (Мады) чейин эки фарсанг, Ванкеттен Хайламга чейин үч, Хайламдан шелатка чейин жети фарсанг. Аксикентте башка шаарлары жок". Биз жогоруда белгилегендей "бул облустар көчүп-конуп жүрүшкөн көчмөн элдер менен чектеш турушат"** - деген кыска мазмундагы сүйлөмдөр менен гана белгилеп кеткенин билүүгө болот.

Мындан башка "Худуд Ал-Алам" жазмасы да окурман үчүн бир катар маанилүү маалыматтарды берет. Автордун аты-жөнү белгисиз "Китаб Худуд ал-алам мин ила-имагриб" ("Чыгыштан батышка созулган дүйнөнүн чекаралары тууралуу китеп") 372-жылы, башкача айтканда 982-983-жылдары Саманид вассал- **элдин башчысы Кыргыз-Хакан. Алардын негизги жашоо-тиричилик чарбачылыгы - кой, уй, жылкы багуу аркылуу өтөт. Алар суулуу жерлерди, жайыттарды, жашыл жайлоолорду издешип көчүп-конуп жүрүшөт. Алар боз үйлөрдө, чатырларда жашашат. Аңчылык, балыкчылык менен тиргилик кылышат".**

Бул келтирилген маалыматтар аркылуу X-кылымдагы кыргыз элинин жашаган аймагынын эң эле кеңири экендигин, өздөрүнүн аймагынан өндүрүлгөн алтын, күмүш, жез, коргошун, нашатыр, сымап кендери бар экенин, андан тышкары магнит таштары, күйүүчү таштары, өсүмдүктөрдөн дары-дармектерди жасап алышарын айтат. Ал эми Ош шаары жөнүндө элдүү шаар экенин, байлыгы мол, жашоочулары эр жүрөк, гүлдөгөн аймагы чоң экенин белгилеп, кароолго коюлган посттору көп, агын суулары бар, таза абасы, ачык талаалары жөнүндө баян кылат.

Ошентип, орто кылымдагы жогоруда келтирилген жазма эстеликтерде баян кылынган маалыматтардын дээрлик бардыгы ушул аймакта өз тиргилигин өткөрүшкөн, мал багып, дыйканчылык менен аракеттенишип, кол өнөрчүлүктү колго алышып тарыхтын калабалуу жылдарын башынан кечиришкен кыргыз элинин өткөн доорлордогу турмушун аздыр-көптүр чагылдырып бергенин өзгөчө белгилөөгө болот.

2.Ош шаарынын археологиялык сырларынын ачылышы

Кыргызстандын аймагында жайгашкан шаарлардын ичинен Ош эң байыркы көөнө шаар экендигин илимпоздор да, археологдор да, этнографтар да, ал турсун жаратылышын изилдеген географтар да өз эмгектеринде белгилеп келишкен болчу. Бирок, Ош шаарынын жашы канчада экендиги тууралуу так маалымат илим дүйнөсүндө айтыла элек эле. Жазма маалыматтар шаардын 1000 жылдык жашын белгилеп келишсе, археологиялык табылгалар 3000 жылдык өмүрүн даректеди. Бул жерде дагы бир кызыктуу фактыны келтирип кетүү ашыктык кылбас. Өзүнүн геологиялык жаралыш доору боюнча Сулаймантоосундагы "бүркүт" үңкүрү менен (азыркы музей болуп турган үңкүр) Араван районундагы Чилмайрам тоосундагы "Жылан үңкүр" дө эң байыркы адамдардын жашагандыгы тууралуу белгилер табылган эле. Бул үңкүрлөр тагдырдын жаздымы менен Ленинград шаарынан келип Ошто жашап калган В.Р.Чейлытко тарабынан ачылып, изилденип, андан табылган сөөктөрдүн калдыктары аркылуу, ал, мындан 5-6 миң жыл мурун бул жерлерде жашаган адамдар бүгүн бизге белгилүү ахалтекин породасынын бабалары болгон жапайы аттарды үйрөтүшкөндүгүн болжолдогон. Кийин бул божомол мурунку Украин ССРинин Илимдер Академиясынын илимий кызматкерлери тарабынан ырасталган эле. Бул көптөгөн далилдерге ... лытко да бар болчу. Алар шаарыбыздагы эски мечиттердин, медреселердин тарыхына кызыгып макалаларды жазып гезиттерге жарыялап, Ош шаарындагы тарыхый эстеликтердин тагдыры жөнүндө баалуу ой-пикирлерин коомчулукка кабарлап турганын жакшы билебиз.

Бирок, Ош шаарында алгачкы адам буту баскан, анда жашаган отурукташуу качан пайда болгондугун аныктоого карата болгон изилдөө иштери барган сайын тереңдей берген. "Ош", "Усун" "Сак" деген эски терминдер менен салыштырып олтуруп шаардын пайда болушу жөнүндө маалыматты берүү бир топ талаш-тартыштуу маселеге айланган анда. Азыркы тарыхый музейдеги эски эмгек куралдары, кол өнөрчүлүгүнүн буюмдары, жер астынан табылган чопо идиштердин сыныктары аркылуу байыркы мезгилде Ош шаар түрүнө келип,эл отурукташканга чейин эле бул жер таш доорунда адам баласы жашаган бирден бир аймак болгону белгилүү болуп калган эле.

Ошентип бактылуу кокустук өзүнөн өзү пайда болду. Сулаймантоосунун түштүк капталынан (1967-жылы) азыркы Ош мамлекеттик университетинин аймагынан (1973-жылы) Е.В.Дружинина тарабынан табылган карапа отурукташкан Чуст маданиятынын жер иштеткен дыйкандарына мүнөздүү боек менен сүрөт тартылган таш буюмдар "Ош тоосунда" бир убакта тектир-тектир отурукташуу болгонун божомолдоого мүмкүнчүлүк берген эле. 1976-жылы тоого салынуучу музейдин жолун казып жатканда табылган карапалардын сыныктары, маданий катмарлардын чыгышы Е.В.Дружининаны андан ары изилдөө иштерин улантууга түрткү берген. Ал мурунку Ленинград шаары менен байланышып Ю.А.ЗАДНЕПРОВСКИЙ жетектеген Фергана археологиялык экспедициясынын Ош жергесине келишин шарттаган. Археологиялык экспедиция Ош облустук музейинин кызматкерлери менен бирдикте Сулаймантоосунун түштүк боорунан кызуу иштерин жүргүзүшкөндө жогоруда келтирилген божомолдордун бардыгы чындыкка чыккан эле.

Ошентип, бүгүнкү Ош шаарынын аймагынан ушундай **отурукташуунун коло кылымдагы үч орду табылган: Анын бири Акбуура дарыясынын сол жээгинен, экинчиси - Сулаймантоосунун чыгыш капталынан, үчүнчүсү - Ош шаарынын батыш** жагындагы дөңсөөлөрдөн жана акырында эң эле байыркысы - Сулаймантоосунун түштүк капталынан...

3.Сулаймантоосунан табылган буюмдар

Өмүрүнүн тең жарымынан көбүн ушул шаарда өткөргөн, дүйнөнүн эбегейсиз кенендигин, ааламдын көз нурунду карыктырган чексиздигин таанып турган акын адам үчүн - өзү жашап, авасынан дем алып, суусун ичип, көчөлөрүн өз таманы менен арымдап басып жүргөн сүйүктүү шаары жөнүндө, анын тарыхы, азыркы абалы жана келечеги жөнүндө ойлонбой койбос. Мындан 35 жыл мурун Ош шаары жөнүндө мындай ыр саптарын жазга- ... изилдөөлөр көрсөттү. Жыгачтан жана таштан жасалган жөнөкөй куралдар менен тоонун тик капталына өздөрүнүн үйлөрүн курушкан. Жер тамдар туурасы 3,5-5 метрге жеткен төрт бурчтуу бөлмөлөрдөн туруп, сакталып калгандарынын узундугу 11 метрден 15 метрге чейин жетет. Алардын биринен бүтүндөй үйдүн ичин ээлеген 8 чарбалык оролор табылган. Мүмкүн бул оролорго эгин көмүлүп, бошогондо түркүн таштандыларга толтуруп үстүн шыбап коюшкандыр. Жер тамдын бирөө чоңдугу жагынан айырмаланып, анын кенендиги 11х5 метрге жетет. Бөлмөнүн аянты 100 кв, метрге жетип, балким жалпы жыйынга ылайыкталгандай. Ал эми жер тамдардын ичинде тамдын үстүн көтөрүп турган түркүктөр үчүн чукурлар казылган.

Ю.А.Заднепровскийдин ошол учурдагы пикири боюнча бул таянычтар үй үстүнөн жарык түшүп турган жана түтүн чыгып турган морунун милдетин аткарса, экинчиден үйдүн үстүн көтөрүп турган түркүктүн милдетин аткарган. Казуудан табылган көптөгөн чарбалык оролор (алар 150гө жетет) Адамдар узак убакыт бою жашаганына жана жерди иштетишкенине далил болуп берет. Бул жерден 16 миңге жакын карапа буюмдардын сыныктары, анын ичинен 1000ге жакыны жарым шар тибиндеги Кызыл түскө боелгон табактар, конустук формадагы аяктар, шар денелүү чорголуу, туткалуу чөгүндөр, геометриялык жана айбанат түрүндө салынган кештелери бар карапалар, ошондой эле бизге жападан жалгыз белгилүү болгон эчкинин сүрөтү тартылган идиштер, бай орнамент түшүрүлгөн бүтүн бойдон сакталып калган ондон ашык таш көзөөлөр табылган. Андан башка бөлөк жактан алынып келинген карасур жылтыратылган идиш да алардын арасында бар эле. 400гө жакын табылган таш куралдардын арасында - эки орок, соку жана сокбилек, эгин сүргүч, таш балкалар чыккан. Андан башка шлактын калдыгы, колдон жасалган шибеге, акакташ мончок, көзөлгөн чүкөлөрдү келтирсек болот. Ошентип, дальверзин, Чуст, Өзгөн райондорундагы отурукташуудан мурун белгилүү болгон байыркы колбашчынын символу - таш белгилерди өзгөчө белгилеп кетүүгө болот.

Коло доорунун алгачкы мезгилинде Ош шаарынын аймагында пайда болгон отурукташуу - образдуу айтканда азыркы шаарыбыздын "ата бабасы" экенин таанууга болбойт эле. Археологиялык казуулар шаарыбыздын аймагында 3000 жыл мурун пайда болгон. Ош отурукташуусунун эң байыркы экендигин тастыктаган болчу. Жогоруда айтылгандардын бардыгы коло доорундагы отурукташууну Сулаймантоосунан далилдегендиги Ош шаарынын тарыхы үчүн, ошондой эле бүтүндөй Кыргызстандын тарыхы үчүн өзгөчө мааниге ээ экендиги күбөлөгөн.

(Уландысы 4-бетте)

•Конкурска: Ордолуу шаарым – Ош пирим•

Ош шаарынын байыркы сырлары

(Уландысы. Башы 3-бетте)

4.Президентибиз А.Акаевдин чечкиндүү кадамы

Ош шаарынын Орто Азия аймагында эле эмес бүтүндөй мурунку Союздук республикалардын аймагындагы эң байыркы шаар экендиги жөнүндөгү макалалар массалык маалымат каражаттары аркылуу бүтүндөй өлкөгө тарап жатты. Ал маалыматтарда Ош шаары байыркы Рим шаары менен жашташ экендиги жөнүндөгү ой-пикирлер да жок эмес эле. Бирок, мындай шаарыбыздын эң байыркылыгына каршы чыккан макалалар, ой-пикирлер да айтылбай койгон эмес. Мындай талаш-тартыштуу маселелерге илимий багытта бир жаңсыл баа берилиши зарыл эле. Бул маселе Кыргыз Республикасы өзүнчө эркин эгемендүү мамлекет болуп өз укугун өз колуна алгандан кийин гана иш жүзүнө ашканына биз бардыгыбыз күбө болдук.

Кыргыз Республикасынын биринчи Президенти урматтуу Аскар Акаев илимпоз адам катары көп жылдардан бери айтылып, бирок, иш жүзүнө ашпай келе жаткан, улутубуздун кадырбаркын, элдик нарк-санатын бийикке көтөрө турган олуттуу маселелерге биринчи болуп көңүл бурду. Ал өзүнүн жардыгы менен "Манас" эпосунун 1000 жылдыгын өткөрүүнү колго алды. Бишкек, Талас жеринде өткөрүлгөн бул майрам дүйнө элдерине дүңгүрөдү. Ал эми буга чейин Курманжан Датканын улуулугун далдазалаган зор маараке Алай жеринде болуп өткөн болчу. Булардын бардыгы кыргыз элинин улут катары, нарк-насилдүү маданияты калыптанган байыркы эл катары зоболосун бийикке көтөргөн болчу. Аралыктан аз эмес убакыт өтпөй **1996-жылдын 25-мартында Президентибиз Аскар Акаев "Ош шаарынын 3000 жылдыгын майрамдоо жөнүндөгү" тарыхый Указга кол койгон эле. Ал Указда "Ошто отурукташуу Борбордук Азияда эң байыркы мезгилден башталганын, Кыргызстан элинин тарыхында жана маданиятында, анын мамлекет катары калыптануусунда өзгөчө орунду ээлей тургандыгын, ошондой эле көпчүлүктөн түшүп жаткан көп сандаган сунуштарды эске алгандыгын" белгиленген эле. Ал эми 2000-жыл Ош шаарынын 3000 жылдыгын жалпы элдик майрамдоонун жылы деп жарыяланган болчу.**

Белгилүү бул тарыхый чечимден кийин Улуттук уюштуруу комитети түзүлүп, анын жоболору иштелип чыгып, маракеге даярдык көрүү иштери коомчулук тарабынан колго алынган. Ош шаары Кыргызстандагы маанилүү маданий, илим-билим берүү жана туристтик борбор катары анын социалдык инфраструктурасын чечүү маселелери тездетиле баштаган. Улуттук уюштуруу комитети 1996-жылдан 2000-жылга чейинки мезгилде Ош шаарын өнүктүрүүнүн программасын иштеп чыгып, эң негизги курулуш обьектилерин куруп бүтүрүү жөнүндөгү чечимди Өкмөттүн кароосуна киргизген эле. Ошентип, Ош облустук тарыхый музейдин, Ош облустук телерадио компаниясынын, шаардык стадиондун, Р.Абдыкадыров атындагы филармониянын имараттарын куруу, реконструкциялоо жумуштары башталып, айрым негизги көчөлөр асфальтталып, бак-дарактар олтургузулуп, үйлөр сырдалып-акталып шаарды жандуу тартиптештирүү кызуу жүргөн.

Эң негизги маселе - Ош шаарынын байыркылыгы жөнүндөгү илимий чөйрөдөгү талаш-тартыштарга акыркы чекитти коюу иши турган. **Бул иш боюнча Ош мамлекеттик университетинин илимпоздору профессор Бектемир Мурзаибраимовдун демилгеси астында чет өлкөлүк тарыхчылар, этнографтар, археологдор жана башка илимдердин өкүлдөрү катышкан илимий конференцияны өткөрүшүп - Ош шаары Орто Азия өлкөлөрүндөгү эң бир байыркы, ал турсун үч миң жылдан ашык тарыхы бар көөнө шаар экендигин тастыкташкан болчу.** Бул иштердин бардыгы кыргыз элинин сан кылымдарды арытып, не бир калабалуу доорлордон өтүп, кыргын согуштарды, көчмөн турмушту башынан кечирип бүгүнкү цивилизация мезгилине жетип келген тарыхы үчүн жасалган мамлекеттик деңгээлде өткөрүлгөн иш чаралардын эң негизгиси эле.

Ошентип, мезгил деңгөлөгү айланып, замандар алмашып, нечендеген кайгылуу доорлордун оор, татаал жүгүн башынан кечирген шаарыбыздын тургундарынын жашоо турмушу, чарбачылыгы, ар түрдүү сырттан басып кирген баскынчыларга каршы жүргүзгөн күрөшү жөнүндө өзүнчө кеп кылууга арзый турган узун тарых. Андыктан Ош шаарынын Жибек жолу мезгилиндеги, тарыхый орду, Караханид каганатынын мезгилиндеги, монгол баскынчыларынын учурундагы, Хайду мамлекет жана Темирхандын жүрүштөрү мезгилиндеги абалы, тарыхта ээлеген орду жөнүндө экинчи макалада кененирээк сөз кылуу жагдайы келип чыгууда. Ошентип, ордолуу Ош шаары тууралуу жазылган биринчи макаланын аягына азырынча чекит коймокчубуз.

Кармышак ТАШБАЕВ (Аликетегин),
акын-жазуучу,
Кыргыз Республикасынын маданиятына эмгек сиңирген ишмери